

6. Най Дж., Коен Р. Транснациональные отношения и мировая политика: Хрестоматия / Под ред. Циганкова П. – М.: Гардиники, 2002.

7. Панарин И. Информационная война и геополитика / И. Панарин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.e-reading.ws/chapter.php/123890/36/Panarin_-_Informacionnaya_voينا_i_geopolitika.html

8. Угрин Л. Міжнародні системи: проблеми стабільності / Л. Угрин [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://postua.info/ugryn.htm>

9. Шимаи М. Государство и транснациональные компании / М. Шимаи [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/10_4_99.htm

10. Rosenau J. Turbulence in World Politics. A Theory of Change and Continuity J. Rosenau. – Princeton University Press, 1990. – 504 p.

References

1. Demydov A., Fedoseev A. Osnovy polytolohyy / A. Demydov, A. Fedoseev [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/Demid/14.php

2. Dorosh L. O. Bahatomanitnist' mizhnarodnykh aktoriv: problemy klasyfikatsiyi / Dorosh L. // Naukovi pratsi Chornomors'koho derzhavnogo universytetu im. P. Mohyly. Ser. Politolohiya. – 2012. – T.182, Vyp.170. – S.14–18.

3. Il'in S. Mehanizmy vzaimodejstviya transnatsional'nykh korporacij i gosudarstva / S. Il'in [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.freutsonferentse.engets.ru/upload/files/15-18.pdf>

4. Kononenko S. Teoretychni peredumovy rozumynnyy suchasnoyi bahatopolyarnosti / S. Kononenko // Politychnyy menedzhment. – 2013. – №59. – S.145–154.

5. Kukulka Ju. Problemy teorii mezhdunarodnykh otnoshenij / Ju. Kukulka. – М.: Progress, 1980. – 320 s.

6. Naj Dzh., Koен R. Transnatsional'nye otnosheniya i mirovaya politika: Hrestomatija / Pod red. Cigankova P. – М.: Gardiniki, 2002.

7. Panarin I. Informatsionnaya vojna i geopolitika / I. Panarin [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.e-reading.ws/chapter.php/123890/36/Panarin_-_Informatsionnaya_voينا_i_geopolitika.html

8. Uhryn L. Mizhnarodni systemy: problemy stabil'nosti / L. Uhryn [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://postua.info/ugryn.htm>

9. Shimai M. Gosudarstvo i transnatsional'nye kompanii / M. Shimai [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: http://vasilievaa.narod.ru/ptpu/10_4_99.htm

10. Rosenau J. Turbulentse in World Politits. A Theory of Change and Tsontinuity J. Rosenau. – Printseton University Press, 1990. – 504 p.

Romanyuk N. A., candidate of political science, assistant professor of geography and international tourism School of International Relations, National University of Lviv Ivan Franko (Ukraine, Lviv), natal_kos@yahoo.com

Rudnytska U., graduate, National University of Lviv Ivan Franko (Ukraine, Lviv), liana.rudnytska@gmail.com

Globalization interaction as geopolitical factor of the modern world structuring

In this research we analyze new interactions between international system participants which appear in the result of globalization spreading. It is also examined how this interactions transform world geopolitical structure and how new configuration inside of this structure appears. It is selected seven pairs of international actors and examined their internal interaction's influence on geopolitical structure transformation. It is displayed that current interaction between international system participants are based on the principles of cooperation on the one hand and higher competition – on the other since these features are principal for global era.

Keywords: globalization, interaction, international actor, geopolitical structure, transformation.

Романюк Н. А., кандидат политических наук, доцент кафедры страноведения и международного туризма факультета международных отношений, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), natal_kos@yahoo.com

Рудницкая У., аспирантка, Львовский национальный университет им. Ивана Франко (Украина, Львов), liana.rudnytska@gmail.com

Глобализационные взаимодействия как фактор геополитической структуризации современного мира

Проанализированы новые взаимосвязи между участниками международной системы, что возникают в следствия распространения глобализационных

процессов. Исследовано как под воздействием данных взаимодействий трансформируется мировая геополитическая структура и возникает новая конфигурация в середине этой структуры. Выделено семь пар участников международных отношений и исследовано какое влияние взаимодействия в середине каждой пары имеет на трансформацию геополитической структуры мира. Доказано, что сегодня взаимосвязи между участниками международных отношений базируются на основе взаимопроникновения и сотрудничества с одной стороны, и усиления конкуренции – с другой, поскольку именно эти черты являются ключевыми в эпоху глобализации.

Ключевые слова: глобализация, взаимодействие, международный актер, геополитическая структура, трансформация.

* * *

УДК 321.01

Тімашова В. М.,

кандидат юридичних наук, докторант, доцент кафедри політології та державного управління, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), tavitum@bigmir.net

АРХІТЕКТОНІКА ТА СОЦІОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПОЛІТИЧНОЇ СФЕРИ: ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ

Проаналізовано поняття «політичний інститут» як одного з основних складників політичної сфери життя суспільства та його становлення з точки зору інституційного та неінституційного підходів насамперед як реакцію на соціальну потребу, певну організацію (самоорганізацію) її задоволення через спільну діяльність їх суб'єктів, а також у контексті формування і розвитку позарядових і неформальних інституцій, які справляють об'єктивний та реальний вплив на політичну сферу життя суспільства. Пріоритетна увага наведено на аспекти переходу до демократії та демократичних реформ у відносно стабільних демократичних системах, а також деякі більші точки розвитку політичної системи України, які потребують подальшої науково-теоретичної розробки з допомогою системного підходу та методів моделювання.

Ключові слова: політична сфера, політична система, політичний інститут, підходи, інституціоналізм, неінституціоналізм, неформальні інституції.

У попередніх наших публікаціях [1] йшлося про те, що політична сфера є специфічною сферою людської діяльності, в якій виявляються відмінності інтересів соціальних груп, класів, націй тощо; ці інтереси стикаються, протиставляються чи збігаються, відбувається безпосереднє зіставлення позицій і пошук способів, які можуть привести їх до певного компромісу та узгодженості. Всі процеси відбуваються в тріадному просторі (1) відносин, (2) інститутів, які фіксують ці відносини, (3) ідеології, тобто поглядів людей з приводу цих відносин. До того ж, політична сфера і політична система є парними поняттями, тобто життєдіяльність політичної системи також забезпечує взаємодія політичних відносин, політичних інститутів та політичної ідеології. Оскільки осердям політичної сфери є держава, яка функціонує завдяки політичним інститутам, а виникнення і розвиток нових держав у сучасному світі можна розглядати як еволюцію саме політичних інститутів та їх спроможність виконувати суспільні функції, які випливають із національних, групових, корпоративних, приватних та інших інтересів членів суспільства, тема статті є на часі.

Отже, метою статті є визначення місця і реформаційної ролі політичних інститутів в архітектоніці (структурі) політичної сфери суспільного життя, яка життєдіє в нерозривному зв'язку з тріадою сферних елементів, які присутні в будь-якій сфері й системі, а саме: політичними відносинами, політичними інститутами та політичною ідеологією.

Традиції інституціональних досліджень, основи яких були закладені ще в часи античності, пов'язані з працями

таких класиків, як Г. Спенсер, Е. Дюркгейм, Дж. Лок, Ш. Монтеск'є, М. Вебер, Д. Істон, Т. Парсонс, Д. Норт, Т. Веблен, М. Дюверже, Ю. Хабермас, С. Хантінгтон та багато інших. Сучасні ґрунтовні інституціональні дослідження маємо у вітчизняних науковців А. Колодій, Л. Бунецького, В. Андрусів, В. Головах, Н. Паніної, – і це далеко не повний перелік авторів. За цей час інституціоналізм сформувався як один із найбільш продуктивних та актуальних напрямів політичної науки, який умовно поділяють на класичний (традиційний) і «новий» інституціоналізм (неоінституціоналізм).

Поняття «інститут» вводиться в науковий обіг і набуває широкого вжитку в період становлення соціологічної, політологічної думки наприкінці XIX – початку XX ст. Англійський філософ і соціолог Герберт Спенсер (1820–1903) визначав інститут як регулятивну самовідтворюючу форму взаємодії індивідів, що робить їх життєдіяльність раціональнішою та продуктивнішою. У своїй праці «Основи соціології» [2] одне з вихідних положень він сформулював у термінах механіки: речовина, рух та сила. Із закону сталості речовини і сили виводиться закон еволюції (зокрема соціальної), а саме перехід від незв'язності до зв'язності, від однорідності до різномірності, від невизначеності до визначеності. Головними структурними елементами такої еволюції суспільства є соціальні інститути. Вживаючи термін «інститут» разом із таким поняттям, як «організація», він розглядав його як механізм самоорганізації сумісного життя людей. Тобто, саме суспільство є системою взаємодіючих соціальних інститутів, функціонування яких залежить від багатьох факторів, зокрема чіткого розподілу сфер впливу та їх відповідальності [3, с. 27].

Обґрунтовуючи сутність інститутів, які тлумачилися як «природні» утворення, дослідники замислювалися над сферою компетенції інститутів загалом і політичних інститутів зокрема. Вони акцентували на тому, що політичні інститути слугують задоволенню такої фундаментальної життєвої потреби суспільства, як забезпечення безпеки та соціального порядку. Саме завдання виживання суспільного організму в умовах його еволюції породжувало, як вважав Г. Спенсер, необхідність формування погоджувальної і координуючої суспільної підсистеми – особливого виду регулятивного інституту, уособленням якої постав політичний інститут [4]. Тобто, Г. Спенсер ще на початку XX ст. з'ясував, що політичні інститути є результатом регулятивних функцій життєдіяльності саме соціальних інститутів, спрямованих на задоволення потреб суспільства, завдяки чому політична сфера життя суспільства насичується насамперед соціологічним змістом.

Для того щоб розрізняти інститути «природні», тобто соціологічні, від інститутів політичних, дослідники вводять поняття «інститут» та «інституція», розмежовуючи їх. Інституції, на їх думку, – це соціальні та політичні структури, які є результатом традиції, історії, моралі, звички, а інститути означають присутність владної волі в їх утворенні, спрямованої на надання політичній владі раціональної та ефективної організації [5, с. 645].

Нині дослідники наблизилися до формулювання і вивчення проблеми існуючих та активно функціонуючих позаправових і неформальних інституцій, які, як з'ясувалося, справляють об'єктивний та реальний вплив на політичне життя суспільства і які часто є осередками

кристалізації і формування політичного класу. А, отже, актуальними є методологічні пошуки французького вченого, автора багатьох книг з політичних наук Моріса Дюверже (1917–2014) стосовно того, що навіть політичні інститути, регламентовані правом (встановлені конституцією чи законами, які її доповнюють), не повинні вивчатися тільки в юридичному аспекті. Потрібно визначити, якою мірою вони функціонують відповідно до права, а якою – не охоплюються ним, необхідно з'ясувати їх сутність, спираючись на факти і не обмежуючись аналізом теоретичної важливості юридичних текстів. Таке розширення традиційного поля дослідження дозволило враховувати не лише юридичний (формальний) бік інститутів, а й виявити інші складові: традиційність, психологізм, нашарування, не прописані в законах, кодексах поведінки тощо.

Отже, політичні інститути постають у двох вимірах: суто зовнішньому (правовому) та внутрішньому (первинному, звичаєвому). Очевидним є те, що перший не може справедливо та ефективно функціонувати в демократичному суспільстві, не базуючись на другому. Другий же вимір, у випадку, коли не отримує закріплення в праві, діє автономно (так би мовити «в тіні») і детермінує появу нелегальних політичних інститутів.

Підсумовуючи, наведемо визначення політичного інституту російським політологом С. В. Патрушевим: «У політичній науці під інститутом у загальному виді розуміють: 1) політичне встановлення – комплекс формальних і неформальних принципів, норм, правил, що обумовлюють і регулюють діяльність людини в політичній галузі; 2) політичне утворення або установу, організацію – певним чином організоване об'єднання людей чи інша політична структура; 3) стійкий тип політичної поведінки, що виражається в певній системі колективних дій, процедури, механізми» [6, с. 10]. Іншими словами, політичні інститути є реакцією на соціальну потребу, певну організацію (самоорганізацію) її задоволення через спільну діяльність їх суб'єктів. З цієї точки зору, політичні інститути – це досить складна структурно-самофункціональна система, що містить у собі статусно-рольовий компонент, ціннісно-нормативну систему, стандарти поведінки, ресурсний потенціал, систему санкцій і контролю тощо, що забезпечують виконання своїх функцій, пов'язаних передусім із досягненням, здійсненням і підлою політичної влади.

Згідно із сучасним неоінституційним підходом, на відміну від структурного функціоналізму, біхевіоризму, марксизму та інших концепцій, політичні інститути як самостійні суб'єкти відіграють визначну роль у суспільстві, зокрема політичному житті, формують та реалізують інтереси соціальних груп, безпосередньо впливаючи на ефективність та якість їх життєдіяльності. Про це говорять Дж. Марч, Й. Олсен, Б. Вейнгагст та інші автори, вважаючи, що інститути – це «шлях, яким політична поведінка глибоко вкорінюється в інституційну структуру правил, норм, очікувань і традицій» [7, с. 738–739]. Тобто, саме інститути справляють головний і визначальний вплив на індивідуальну поведінку особистості, встановлюють межі індивідуального вибору через формування їх переваг.

Логіку обґрунтування політичних інститутів дослідники простежують за допомогою їх невід'ємних характеристик, наголошуючи на організаційних формах

їх функціонування. Серед цих характеристик, зокрема, виокремлюють психологічність, зазначаючи при цьому, що будь-який суспільний інститут за своєю генезою є психологічним утворенням, стійким продуктом обміну діяльністю. Наступною важливою характеристикою інституту є історичність: інститути позиціонуються як певний кінцевий продукт історичного розвитку суспільної сфери. Іншими, не менш важливими ознаками інституту, є структурність і функціональність. Структурність є підтвердженням того, що кожен інститут існує як наслідок своїх взаємодій з іншими інститутами соціальної системи. Функціональність означає, що інститути існують доти, доки виконують визначені для них суспільством функції, сприяючи інтеграції суспільства.

Послугуючись термінами «інститут» та «інституції», усі гуманітарні науки проводять дослідження інституційних утворень у різних площинах. Наприклад, правова наука незмінно розглядає інститути як стійкі комплекси юридичних правил, які, за словами Жана-Луї Бержеля, переслідуючи одну спільну мету, управляють перманентним та абстрактним вираженням суспільного життя [8, с. 314]. Історики зосереджують увагу на еволюційних механізмах розвитку інституцій та інститутів. Соціологія вивчає інститути, виходячи з практики і не надто цікавлячись абстрактними теоретичними побудовами. Вона пропонує перелік явищ–наслідків, до яких необхідно підібрати явища–причини, детермінанти [9, с. 179–180]. Економісти вбачають в інститутах засоби суспільного обміну та складові механізми регулювання ринкових відносин. І, нарешті, політична філософія в контексті інституційних утворень опікується проблемами «правильного» та «справедливого» облаштування суспільного життя. При цьому найважливішим політико-правовим інститутом, а також джерелом об'єктивації усіх інших політичних інститутів залишається держава, яка є ядром і першоосновою життєдіяльності політичної сфери.

Через багатоманітність концептуальних підходів і напрямів у межах неінституціоналізму, він виглядає радше як етап у розвитку інституціоналізму, що сформувався з 80-х років минулого століття, ніж як єдина концептуальна схема. Але в усіх його відгалуженнях є важливі для політологічних досліджень спільні моменти, відсутні в попередніх концепціях інституціоналізму. Вони мають значний евристичний потенціал, особливо для перехідних систем, в яких формуються, зміцнюються або деградують формальні політичні інституції і де багато залежить від їх співвідношення з неформальними практиками. Неінституціоналізм найкраще пояснює механізм функціонування політичної сфери перехідних суспільств, до яких належить й Україна, а саме: яким чином поряд з утвердженням демократичних форм правління і громадянської поведінки зберігаються або народжуються недемократичні зразки практики. Якщо формальні й неформальні інституції подібні за змістом, вони взаємно підсилюються і процес політичної інституціоналізації відбувається успішно. Якщо ні, то неформальні інституції можуть zdeформувати або повністю зруйнувати формально встановлені правила і процедури. Цю особливість неінституційного аналізу використали німецькі дослідники Вольфганг Меркель і Аврелій Круасан для обґрунтування своєї концепції дефектних демократій, які не змогли стати ліберальними саме через вилучення неформальних інституцій [10, с. 20–30].

Неінституціоналізм відкриває нові можливості для аналізу «заклинення», «зависання» демократичних перетворень в Україні, що виявляється в нездатності створити правову, добре інституціоналізовану державу і в такий спосіб закріпити здобутки демократизації. Інституційний підхід до трансформації політичного режиму поки що орієнтує дослідників і політиків на процес творення формальних, закріплених конституцією і законами інституцій, на вибір конституційного фасаду, який якнайкраще відповідає дійсним чи уявним умовам країни. Однак, за твердженням Френсіса Фукуями, «... досвід останнього століття навчив більшість демократій, що амбіційні перебудови існуючих інституцій часто породжують більше непередбачених проблем, ніж вирішують» [11, с. 51]. На думку вітчизняної дослідниці Антоніни Колодій, актуальнішим є пошук шляхів перетворення формальних інституцій на реальні. Адже саме процес реальної інституціоналізації, а не формальне створення офіційних інституцій, є, з точки зору неінституціоналізму, основою політичної стабільності, оскільки інституційна стабілізація потребує: а) часу; б) легітимності; в) усвідомлення невідворотності гри за спільно визнаними правилами та шкоди, якої завдає державі та суспільству намагання їх змінювати чи не щодня [12].

Положення неінституціоналізму про визначальну роль неформальних інституцій, сила яких особливо зростає в умовах інституційного вакууму, слабкості або недостатньої легітимності формальних інституцій, дуже влучно характеризує сучасну політичну ситуацію в Україні. Заслугує на увагу проблема співвідношення формальних і неформальних інституцій, їх соціальної і політичної пластичності в процесі становлення, функціонування, реформування тощо. Нині ж досягло критичної точки захоплення політиків постійним реформуванням політичної системи «під себе», наслідком чого стали розхитані як ніколи формально встановлені, але погано збалансовані демократичні інституції. А при їхній слабкості відбувається їх заміна звичними, недемократичними, консервативними зразками політичної поведінки. Якщо і надалі процеси формальної та неформальної інституціоналізації відбуватимуться в діаметрально протилежних напрямках, то демократичний вибори не буде, а країна прийде до зовсім іншого фіналу.

Висновки. Політичні інститути є одним із ключових складників у структурній тріаді політичної сфери суспільства (політичні відносини – політичні інститути – політична ідеологія), оскільки виникнення, функціонування і розвиток нових держав у сучасному світі можна розглядати як еволюцію саме політичних інститутів через їх здатність до організаційних та самоорганізаційних (синергетичних) процесів. Саме ці процеси через свою багатовекторність призводять до переважання разом із політичними інститутами і політичними відносинами, і політичної ідеології, що в кінцевому рахунку перманентно трансформує і саму політичну сферу. Самоорганізація неформальних інституційних процесів з «низів» соціальної сфери передбачає насамперед визначення і закріплення їх правового стану, що передбачає якісну реструктуризацію відносин, і, як наслідок «запускає» формування нової політичної ідеології. Ці процеси відбуваються насамперед завдяки комунікаційним конструкціям і зв'язкам, що дозволяє формальним і

неформальним політичним інститутам взаємно чути і розуміти необхідність спільних трансформаційних дій для функціональної впорядкованості всієї соціальної системи, і в кінцевому рахунку – політичній сфері.

Список використаних джерел

1. Тімашова В. М. Структурно-функціональні співвідношення в дуалітеті «політична сфера – політична система»: ціннісно-регулятивні та управлінські аспекти / В. М. Тімашова // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2013. – Вип. 12. – С. 66–72 (Серія «Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін»).
2. Спенсер Г. Основания социологии: Соч. в 7-ми т. / Спенсер Г. – СПб.: Т-во И. Д. Сытина, 1898. – Т.1. – 412 с.; Т.2. – 387 с.
3. Бунецкий Л. Институциональная проблематика в современной политической науке: анализ феномену «политический институт» // Вісн. Львів. ун-ту. – 2011. – Вип. 1. – С. 7–78 (Серія «Філософсько-політологічні студії»).
4. Гавра Д. П. Понятие социального института [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.soc.pu.ru/materials/golovin/reader/gavra/r_gavra1.html.
5. Дюверже М. Политические институты и конституционное право // Антология мировой политической мысли. В 5-ти т. – Т.2. Зарубежная политическая мысль XX в. / Нац. обществ.-науч. фонд. Акад. полит. наук; [руководитель проекта Г. Ю. Семегин и др.]. – М.: Мысль, 1997.
6. Институциональная политология: Современный институционализм и проблемы политической трансформации России / ред. С. В. Патрушев. – М.: ИСПРАН, 2006. – 590 с.
7. March J. G. The new institutionalism: Organizational factors in political life / March J. G., Olsen J. P. // American Political Science Review. – 1984. – Vol. 78. – S. 738–749.
8. Арон Р. Мир і війна між націями / Арон Р. – К.: МП Юніверс, 2000. – 688 с.
9. Бергель Ж.–Л. Общая теория права / Бергель Ж.–Л.; пер. с фр.; под. общ. ред. В. И. Даниленко. – М.: NOTABENE, 2000. – 576 с.
10. Меркель В. Формальные и неформальные институты в дефектных демократиях / Меркель В., Круассан А. // Полис. – 2002. – №1. – №2.
11. Фукуяма Ф. Примат культуры / Фукуяма Ф. // Незалежний культурологічний часопис. – 2001. – Ч. 21.
12. Колодій А. Неонституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://old.filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk01/articles/kolodiy.pdf.

References

1. Timashova V. M. Strukturno-funktsionalni spivvidnoshennia v dualiteti «politytsna sfera – politytsna systema»: tsinnisno-regulyativni ta upravliniski aspekty / V. M. Timashova // Naukovyi tsasopys NPU imeni M. P. Dragomanova. – 2013. – Vyp. 12. – S. 66–72 (Seriiia «Politytsni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politytsnykh dystsyplin»).
2. Spenser G. Osnovania sotsiologii: Sost. V 7-mi t. / G. Spenser. – SPb.: T-vo I. D. Sytina, 1898. – T.1. – 412 s.; T.2. – 387 s.
3. Bunetskaia L. Instutsionalna problematika v sutsasnyi politytsnyi nauki: analiz fenomenу «politytsnyi instytut» // Visn. Lviv. un-tu. – 2011. – Vyp. 1. – S. 7–78 (Seriiia «Filosofsko-politologishni studii»).
4. Gavra D. P. Poniatie sotsialnogo instituta [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.soc.pu.ru/materials/golovin/reader/gavra/r_gavra1.html.
5. Diuvercze M. Politytsnyi instytuty i konstitutsionnoe pravo // Antologia mirovoyi polititseskoyi mysli. V 5-ti t. – T.2. Zarubezhaia polititseskaiia mysli XX v. / Nats. obshchestv.-nauch. fond Akad. polit. nauk; [rukovoditel proekta G. Semegin i dr]. – M.: Mysl, 1997.
6. Instutsionalnaia politologiiia: Sovremennyi instutsionalizm i problemy politicheskoyi transformazii Rossii / red. S. Patruchev. – M.: ISPRAN, 2006. – 590 s.
7. March J. G. The new institutionalism: Organizational factors in political life / March J. G., Olsen J. P. // American Political Science Review. – 1984. – Vol. 78. – S. 738–749.
8. Aron R. Myr i viyina mizh naziiamy / R. Aron. – K.: MP Yunivers, 2000. – 688 s.
9. Berzhel Zh.–L. Obshchaia teoriia prava / Berzhel Zh.–L.; per. s fr.; pod. obshch. red. V. I. Danilenko. – M.: NOTABENE, 2000. – 576 s.

10. Merkel V. Formalnye i neformalnye instituty v defektnykh demokratiakh / Merkel V., Kruassan A. // Polis. – 2002. – №1. – №2.

11. Fukuiama F. Prymat kultury / F. Fukuiama // Nezaleznyy kulturologichnyi Chasopys. – 2001. – Ch. 21.

12. Kolodyi A. Neoinstytutsializm ta yogo piznavalni mozhlyvosti v politychnykh doslidchenniakh [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://old.filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk01/articles/kolodiy.pdf.

Timashova V. M., Ph.D., doctoral, Associate Professor of Political Science and Public Administration of the National Pedagogical University of Dragoanov (Ukraine, Kyiv), tavitum@bigmir.net

Architectonics and sociological contents of political sphere: political institutions

Analyzed the concept of «political institution» as one of the main components of the political aspects of society and its development in terms of institutional and neoinstytutsynoho approaches primarily as a response to social needs, a company (self-organization), its satisfaction through joint activities their subjects, as well as the context of the formation and development of extralegal and informal institutions that make an objective and real influence on the political sphere of society. Attention is paid to certain aspects of the transition to democracy and democratic reform in a relatively stable democratic systems, as well as some weak points of the political system of Ukraine, which require further research and theoretical development through systematic approach and modeling techniques.

Keywords: political sphere, political system, political institution, approaches instytutsializm, neoinstytutsializm, informal institutions.

Тімашова В. М., кандидат юридических наук, докторант, доцент кафедри політології та державного управління, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), tavitum@bigmir.net

Архитектоника и социологическое содержание политической сферы: политические институты

Проанализировано понятие «политический институт» как одно из основных составляющих политической сферы жизни общества и его становление с точки зрения институционального и неинституционального подходов прежде всего как реакцию на социальную потребность, определенную организацию (самоорганизацию) ее удовлетворения через совместную деятельность их субъектов, а также в контексте формирования и развития внеправовых и неформальных институтов, которые реально и объективно влияют на политическую сферу жизни общества. Уделено внимание определенным аспектам перехода к демократии и демократических реформ в относительно стабильных демократических системах, а также некоторые болевые точки развития политической системы Украины, которые нуждаются в дальнейшей научно-теоретической разработки с помощью системного подхода и методов моделирования.

Ключевые слова: политическая сфера, политическая система, политический институт, подходы, институционализм, неинституционализм, неформальные институты.

* * *

УДК 321.01

Шевченко Т. В.,
аспірантка кафедри політології, Національний
університет «Києво-Могилянська академія»
(Україна, Київ), tetyanashvch@gmail.com

ТІНЬОВА ТА НЕФОРМАЛЬНА ПОЛІТИКА: КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ

«Тіньова політика» – широкоживана метафора яку використовують журналісти, публіцисти та науковці, коли намагаються схарактеризувати приховані, неформальні, непублічні, традиційні (у веберівському сенсі), нелегальні аспекти політичного процесу у пострадянських країнах, в тому числі й в Україні. Незважаючи на те, що поняття «тіньова політика» стало кліше та використовується у наукових публікаціях в царинах політичної науки, соціології, економіки та юриспруденції, його строго визначення все ще залишається актуальним завданням для політичної науки. На відміну від дослідників на пострадянському просторі, західні дослідники аналогічного явища рідко використовують термін «тіньова політика» («shadow politics»), натомість, широко вживають с поняття «неформальна політика» («informal politics»). Така різниця у використанні термінів демонструє відмінності у концептуальних підходах до вивчення і дослідження прихованих, непублічних, культурних, неврегульованих взаємодій між акторами у політиці. Цю статтю присвячено структурному аналізу понять «тіньова політика» та «неформальна політика», а також поясненню відмінностей між цими поняттями.

Ключові слова: тіньова політика, неформальна політика, формальна політика.